

Minimální preventivní program

Program prevence rizikového chování

Metodik prevence Mgr. Romana Suchá

Základní škola praktická , Nový Bor, nám.Míru 104, 473 01

Úvod

Minimální preventivní program vychází z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.

Primární prevence rizikového chování u žáků se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, která směřují k následujícím rizikovým projevům chování

- agrese, šikana, kyberšikana
- násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus, xenofobie
- záškoláctví
- závislostní chování, užívání návykových látek, netolismus, gambling
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě
- poruchy příjmu potravy
- negativní působení sekt
- sexuální rizikové chování

Cíle

Cílem je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se, dělat rozhodnutí, která si bude vážit svého zdraví, bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti.

I v letošním školním roce zůstává základním principem preventivní strategie na naší škole osvojování základních kompetencí v oblasti zdravého životního stylu a prevence, rozvoj dovedností, které vedou k odmítání všech druhů sebedestruktivního chování, projevů agresivity a porušování zákona. Uvědomujeme si, že pouze dítě zdravé, spokojené a sebevědomé má větší šanci odolat negativním vlivům okolí. Proto budeme věnovat zvýšenou pozornost žákům problémovým, se špatným prospěchem, sociálně nepřizpůsobivým a s méně podnětným rodinným prostředím.

Preventivní program vychází z předchozích zkušeností, je aktuálně upravován, doplňován . Každý další školní rok přináší nové nápady, podněty a na základě zkušeností hledáme efektivní cesty vedoucí ke zkvalitnění vlivu na naše žáky.

Za velmi důležitou oblast považuji prohlubování komunikačních dovedností mezi učitelem, rodiči a žákem, posilování sebevědomí, sebeúcty a vzájemné pomoci, řešení konfliktů, překonávání překážek, boj proti nuditosti, smysluplné využívání volného času.

Úkoly

A) úkoly dlouhodobé

- vést žáky k aktivnímu přístupu ke zdraví a zdravému životnímu stylu
- rozvíjet osobnost žáka, posilovat jeho pozitivní vlastnosti
- pěstovat v žácích pocit sounáležitosti k dění ve škole, pocit hrdosti nad úspěchy školy
- zlepšovat sociální, psychické a estetické prostředí ve škole, vytvářet bezstresovou atmosféru
- udržovat pozitivní vztahy ve třídách
- pokračovat v diagnostice vztahů v problémových třídách, snažit se o jejich zlepšení
- zapojovat žáky do mimoškolních aktivit, učit je účelně trávit volný čas
- zlepšovat mezilidské vztahy, podporovat vzájemnou pomoc nejen mezi jednotlivci, ale mezi třídními kolektivy

B) úkoly aktuální

- stálou pozornost věnovat problémovým žákům
- spolupracovat s rodiči, oddělením sociálně právní ochrany v Novém Boru, centrem odborné psychologické pomoci při DDM
- věnovat pozornost vývoji klimatu ve spojovaných třídách, kde se objevuje řada problémů, situaci aktuálně řešit
- udržovat a aktualizovat nástěnku ke zdravému životnímu stylu
- vést schránku důvěry, reagovat na připomínky žáků
- preventista ve spolupráci s třídními učiteli a ostatními pedagogy je povinen
- věnovat zvýšenou pozornost projevům šikany (viz program školy k řešení šikany),
- úzce spolupracovat s Městskou policií a Policií ČR, využívat jimi nabízené besedy
- dle možností se zúčastňovat školení a besed s tematikou prevence drogových závislostí a sociálně – patologických jevů, tematikou zdravotního životního stylu
- ke spolupráci na realizaci programu byli vyzváni všichni učitelé ZŠ praktické v Novém Boru

Realizace

Práce s jednotlivými tématy sociálně-patologických jevů patří do kurikula výchovy ke zdravému způsobu života na školách. Zkušený pedagog dokáže konkrétní témata prevence uplatnit v kterémkoliv předmětu. Lze je zařadit do různých částí osnov a učebních plánů.

Klíčové vyučovací oblasti jsou:

- oblast zdravého životního stylu – výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa, pohybové aktivity
- oblast společenskovední – formy komunikace, sociální dovednosti a kompetence

- oblast přírodovědná – biologie člověka, fyziologie, chemie
- oblast rodinné a občanské výchovy
- oblast sociálně právní – právní aspekty sociálně patologických jevů, postoj společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech:

- Rodinná výchova
- Občanská nauka
- Přírodověda, biologie
- Přírodověda, vlastivěda
- Český jazyk
- Prvouka
- Výtvarná výchova a výtvarné soutěže
- Tělesná výchova
- Chemie
- Základy společenských věd

Prevence sociálně patologických jevů je součástí platných učebních osnov a je zahrnuta do schválených Standardů základního vzdělávání, které obsahují i výchovu ke zdravému životnímu stylu. Je třeba, aby různé aspekty preventivního působení byly mezipředmětově koordinovány.

Samostatnou a obsáhlou kapitolu školní práce, kam je vhodné prevenci začlenit, tvoří aktivity mimo vyučování – zájmové vyučování, diskusní kluby, kurzy a kroužky, družiny a školní kluby, ale i ozdravné pobyty a výlety a exkurze.

Znalostní kompetence žáků

1. – 3. ročník

- žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů

3. – 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě
- znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl

- podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. – 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy
- umí chápat zdraví fyzické, duchovní, sociální
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dítěte je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení

- dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra) odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat

Spolupráce s ostatními subjekty

- Oddělení sociálně právní ochrany dítěte v Novém Boru
- Centrum odborné psychologické pomoci v Novém Boru
- Městská policie, Policie České republiky
- metodik prevence v PPP Mgr. Dana Horynová
- metodik prevence na ZŠ náměstí Míru Mgr. Jana Dietiová
- vedoucí protidrogové komise při městském úřadě Nový Bor Mgr. Olga Koutná

Spolupráce s rodiči

Škola v oblasti prevence rizikového chování nabízí rodičům spolupráci ve formě komunikace na třídních schůzkách, možnost individuálních konzultací s učiteli, výchovným poradcem, metodikem prevence a vedením školy. Na třídních schůzkách jsou rodiče informováni o programech, které na škole probíhají. Spolupráce s rodiči hraje velmi důležitou roli při realizaci preventivních aktivit. V maximální míře proto zapojujeme do školních akcí rodinné příslušníky (besedy, ankety, školení, mimoškolní akce, výjezdy aj.). Aktivní spolupráce rodiny a školy zvyšuje účinnost preventivního působení na žáky.

Přehled preventivních aktivit školy

Projekt „Normální je nekouřit“

- program podpory zdraví a prevence kouření pro mladší školní věk 7-11 let
- na tento program naváže v příštím školním roce projekt „Kouření tvá volba“ pro věkovou kategorii 12-15 let

Cíle programu:

Hlavním cílem programu je dosáhnout toho, aby se dítě vědomě stalo nekuřákem. Je to však cíl dlouhodobý, a proto je nutné vytýčení krátkodobých cílů. Tento program by měl přispět k:

- formování pozitivního postoje ke zdravému způsobu života (zdravá výživa, dostatek pohybu, duševní pohoda)
- formování odpovědného přístupu ke svému zdraví (vědět, co je zdravé, nezdravé v každodenním životě)
- snížení počtu dětí vystavených pasivnímu kouření (spolupráce s rodiči)
- získání poznatků a dovedností, jak si chránit své zdraví (poznat, co je na kouření škodlivé)

Zdroje pro realizaci:

Na realizaci programu se podílejí vyučující Tv, Př, Vv, Pv, výchovný poradce a metodik prevence. Programu bylo věnováno v průměru 24 vyučovacích hodin a 24 hodin mimo vyučování – soustředění žáků. Zapojeni do celého programu jsou i peer aktivisté z řad žáků a rodiče jako zdroj pasivního kouření.

Formy realizace programu:

1. Tematické bloky v rámci hodin přírodovědy „Člověk a jeho zdraví“. V tomto tematickém okruhu žáci:

- poznávají sebe a své nejbližší okolí
- při osvojování poznatku a dovedností se učí vyjadřovat své myšlenky, prožitky, reagovat na názory a podněty jiných (motivační příběhy)
- opírají se o vlastní prožitky vycházející z konkrétních nebo modelových situací přímo v hodině (hraní rolí, povídání příběhů, hry)
- poznávají, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy a mezilidských vztahů
- učí se odmítat návykové látky
- získají poznatky o svém zdraví, zdravé výživě, denním režimu, pitném režimu, pohybovém režimu
- doplní si základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci
- dochází postupně k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě
- postupně si uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a zdraví jiných

Závěr:

Přijetí speciální protikuřáckých programu školou je pro děti významné nejen pro jejich budoucí zdraví, ale i z hlediska jejich pozdějšího uplatnění ve společnosti a na trhu práce. Je mnoho profesí, kde kuřáci nemohou být zaměstnání z důvodu bezpečnosti práce či speciálních hygienických požadavků. Silní a závislí kuřáci bývají nuceni omezovat cestování veřejnými dopravními prostředky i návštěvu kulturních zařízení a významných společenských událostí proto, že se v nich nekouří.

Účinnost programu je posuzována podle toho, kolik žáků se rozhodne zůstat nekuřáky. V každé množině dětí jsou takové, které by nikdy nekouřili bez ohledu na speciální intervenci výchovným programem a jiné, pro které je kouření tak silným symbolem, že je program nedokáže oslovit. Většina dětí však nemá vyhraněné postoje a hlavním úkolem primárně preventivních programů je získání těchto dětí pro zdravý způsob života.

Jednorázové akce

ZÁŘÍ

- informační akce „*Burza volného času*“ zaměřená na zapojení co největšího množství dětí do zájmových kroužků organizovaných DDM Smetanka v N. Boru. Zejména kladen důraz na zapojení dětí romských a sociálně slabých rodin. Zdůraznit nabídku ADA klubu.
- „*Uklidíme svět*“, akce zaměřena na ochranu životního prostředí
- adaptační dny na téma „*Jsme, jací jsme*“ zaměřené na stmelení žákovských kolektivů, vyzdvižení kladných stránek osobností žáků
- projekt „*Žijeme zdravě*“ pod vedením výživové poradkyně se žáci dozvědí o správných stravovacích návycích, ochutnají netradiční potraviny, navštíví kozí farmu
- akce „*Liga proti rakovině*“ zaměřena na zdravotní rizika vyplývající z našich nesprávných životních návyků

ŘÍJEN

- „*Zlatá Jehla zlaté kladívko*“ soutěž ručních prací žáků praktických škol
- „*Den stromů*“ zaměřena na ochranu životního prostředí

LISTOPAD

- „*Hrou proti AIDS*“ soutěž o problematice sexuální výchovy zaměřena na nebezpečí nákazy virem HIV
- „*Trestně právní odpovědnost dětí*“, přednáška nadporučíka Bradáče – Policie ČR

PROSINEC

- „*Spirála*“, seminář pro žákyně druhého stupně zaměřený na výchovu ke zdraví, sexuální výchovu, problematiku ochrany reprodukčního zdraví rakoviny děložního čípku
- „*Těšíme se na Vánoce*“, výroba dáreků pro své blízké
- „*vánoční besídka žáků školy*“

LEDEN

- „*Turnaj ve vybíjené žáků praktických škol*“
- „*Řekni drogám NE!*“ přednáška spojená s videoprojekcí
- „*Internet hotline*“ – *bezpečný internet* akce zaměřena na seznámení žáků s veřejnou linkou, která chrání děti na internetu, bojuje proti šíření dětské pornografie a nelegálního internetového obsahu

ÚNOR

- „*Učíme se šetřit*“ projektový týden, kde se děti učí znát hodnotu peněz, základní ceny potravin a šetření s nimi. Učí se obraně před agresivní reklamou, rozvíjení finanční představitosti.
- „*Maškarní karneval*“ pro žáky prvního až pátého ročníku

BŘEZEN

- „Zdravá výživa“ – exkurse, přednášky, plnění úkolů z oblasti zdravé výživy, sestavení správného jídelníčku, příprava pokrmů

DUBEN

- „Bezpečně v silničním provozu“ návaznost na dopravní výchovu, důraz na bezpečnost dětí jako účastníků silničního provozu

- „Jeden svět“ – filmový festival s tematikou lidských práv, kino Nový Bor – žáci šestého až devátého ročníku

KVĚTEN

- „Normální je nekouřit“ – zakončení projektu třídní pobytovou akcí, zhodnocení celoročních aktivit

ČERVEN

- „Den dětí“ – soutěže, hry, zábava

POSTUPY PŘI VÝSKYTU SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÝCH JEVŮ VE ŠKOLE, PRÁVNÍ VYMEZENÍ JEDNOTLIVÝCH PŘÍPADŮ

Záškoláctví

- Za evidenci školní docházky odpovídá třídní učitel, spolupodílí se výchovný poradce a školní metodik prevence. Vždy by měl být zjištěn důvod záškoláctví.
- Škola může žádat doložení nepřítomnosti z důvodu nemoci žáka ošetřujícím lékařem jako součást omluvenky, kterou vystavil zákonný zástupce, a to pouze v případech kdy nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování.
- Ve výjimečných případech, kdy časté nepřítomnosti žáka nasvědčují zanedbání školní docházky, může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení od ošetřujícího lékaře i v případech, kdy nepřítomnost žáka nedosahuje délky tří dnů.
- Lékař nesmí vydat potvrzení o nemoci zpětně.
- Učitelé jsou povinni oznamovat orgánům sociálně právní ochrany, že se jedná o děti, na které se SPOD zaměřuje, např. vedou zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávají školní docházku, děti, jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají. Učitelé mohou SPOD nahlašovat například i rodiče problémových dětí, kteří se školou nespolupracují, nedocházejí na rodičovské schůzky, dětem nenakupují žádné školní pomůcky, nepřebírají doporučené dopisy ze školy apod.

- Učitelům nic nebrání postupovat vůči opakovanému záškoláctví dříve, než neomluvená nepřítomnost dosáhne 10 vyučovacích hodin.

Postup školy při řešení záškoláctví

Absenci do 10 hodin (řeší třídní učitel):

Kontaktovat zákonné zástupce ihned při nepřítomnosti žáka (kontakt s rodiči – telefonicky, zápis v žákovské knize, osobní, mailem apod.). Ve všech případech doporučujeme provádět krátké písemné záznamy.

Pokud rodič takového žáka se školou nespolupracuje nebo opakovaně (min. 2x) omlouvá dítě v rozporu se školním řádem, nechodí na rodičovské schůzky, je nutné oznámit tuto skutečnost písemně nebo mailem příslušné sociální pracovníci, protože rodič neplní povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti

Pedagog řeší záškoláctví se zákonným zástupcem žáka, kterého vždy pozve doporučeným dopisem)pokud zákonný zástupce dopis nepřebírá, je možné opět kontaktovat orgán sociálně – právní ochrany dítěte). Z takového pohovoru musí být:

- zpracován **písemný záznam** (příloha č. 1)
- projednán **důvod** nepřítomnosti
- dohodnut **způsob omlouvání** nepřítomnosti
- zákonný zástupce **upozorněn na povinnosti** stanovené zákonem (rodičovská zodpovědnost)
- zákonný zástupce **seznámen s možnými důsledky** při dalším nárůstu neomluvené absence
proveden zápis z pohovoru **podepsaný všemi zúčastněnými**

Pro zjištění pravé příčiny záškoláctví může ředitel požádat o spolupráci další odborníky (např. pedagogicko-psychologickou poradnu, orgány SPOD).

Absence nad 10 hodin (řeší výchovný poradce):

ü Ředitel školy svolává jednání výchovné komise, ze kterého je zpracován zápis (příloha č. 2). Na jednání komise může pozvat dle uvážení: zákonné zástupce, výchovné poradce, třídní učitele, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí i žáka, vždy s přihlédnutím k závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka. Pozvánka se vždy musí zaslat zákonným zástupcům **doporučeným** dopisem.

ü Pokud rodiče nepřebírají dopisy nebo se nedostavují k jednání komise bez omluvy, je to důvod pro oznámení orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.

Absence nad 25 hodin (řeší ředitel):

V případech, kdy předchozí opatření školy nevedla k nápravě (pohovor, spolupráce s odborníky, výchovná komise) nebo v případech skrytého záškoláctví, kdy rodiče opakovaně omlouvají dítě až po uplynutí lhůt daných školním řádem:

Ředitel zašle bezodkladně „Oznámení o pokračujícím záškoláctví“ (příloha č. 3) a přiloží „Záznam z pohovoru o neomluvené nepřítomnosti žáka“ (příloha č. 1)

„Zápis z výchovné komise k řešení neomluvené nepřítomnosti žáka“ (příloha č. 2)

- spolu s ofocenými doručenkami či ofocenými obálky, v případech, kdy zákonní zástupci doporučené dopisy nepřevzali na adresu:

Městský úřad Nový Bor

náměstí Míru 1

OSVaZ – OSPOD

473 01 Nový Bor

Šikana – viz. Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování na školách a školských zařízeních

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování ať zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

(2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská

zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří: Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií). Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti). Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Odpovědnost školy

(1) Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

(3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

(1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem: podporují solidaritu a toleranci, podporují vědomí sounáležitosti posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy, uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Program školy při řešení šikany

Preventivní opatření:

- zmapování situace ve třídách - třídní učitel zadá dotazník mapující klima třídy, vztahy ke škole, k žákům, k pedagogům, názory na společensky nebezpečné jevy (viz příloha č. 4)
- zaměřit se na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídního kolektivu, vyzdvihování kladů každého jednotlivce
- dle podmínek školy zařazovat na začátku školního roku adaptační pobyty zaměřené na posílení dobrých vztahů v kolektivu spolužáků

Řešení šikany v případě odhalení

Metody vyšetřování

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.

Výchovná opatření

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření: • Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole. Snížení známky z chování. Převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření: Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu. Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o

šikanování Spolupráce se specializovanými institucemi

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.